

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:3 – Sayı:7 - Şubat 2019

koynunda büyüdük



ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi - ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

İÇİNDEKİLER

Ramazan KILIÇ.....11

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE ANADİL - HEDEF DİL YAPILARININ BAŞARIYA ETKİSİ

THE EFFECT OF MOTHER TONGUE-TARGET LANGUAGE ON SUCCES OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Nurullah KIRKPINAR.....29

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA BOLŞEVİZM PROPAGANDASI VE ANADOLU BASINI 1919-1922

BOLSHEVISM PROPAGANDA IN THE YEARS OF NATIONAL STRUGGLE AND ANATOLIAN PRESS 1919-1922

Nesrin GÜLLÜDAĞ - Halit BAŞ.....73

1452 NUMARALI İZMİT ŞERİYE SİCİLİNDE YER ALAN UNVAN VE LAKAPLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

A STUDY ON TITLES AND PSEUDONYMS IN THE SHARIA COURT REGISTERS OF IZMIT, REGISTRY NO 1452

Rukiye ÖZDEMİR - Ahmet AYDIN105

OSMANLI TARİH YAZICILIĞINDA MUHTASAR UMUMİ TARİHLER ÜZERİNE

ON THE SUMMARY GENERAL-HISTORY WRITINGS IN THE OTTOMAN HISTORIOGRAPHY

Muhammet Ali HOROZ137

17. YÜZYIL BAŞLARINDA GALATA'YA GELEN TİCARİ ÜRÜNLER VE GALATA GÜMRÜK BÖLGESİ

EARLY 17th CENTURY COMMERCIAL PRODUCTS INCOMING TO GALATA AND GALATA CUSTOMS TERRITORY

Mayrambek OROZOBAYEV157

KIRGIZLARDAKİ AŞIKLIK GELENEĞİNİN YENİDEN DOĞUŞU ÜZERİNE

ON THE REBIRTH OF THE TRADITION OF MINSTRELSY IN KYRGYZ

Mine TAŞDEMİR.....169

**SA ‘DU‘LLÂHEL-HALVETÎ‘YE ATFEDİLEN ANONİM KASİDE-İ BÜRDE ŞERHİNE
GÖRE NEFSİN MAHİYETİ VE ÖZELLİKLERİ**

*THE FEATURE AND CHARACTERISTICS OF THE NAFS ACCORDING TO THE
COMMENTARY KASIDE-I BÜRDE ATTRIBUTED TO SA ‘DU‘LLÂH EL- HALVETÎ*

KIRGIZLARDAKİ AŞIKLIK GELENEĞİNİN YENİDEN DOĞUŞU ÜZERİNE^{1*}

ON THE REBIRTH OF THE TRADITION OF MINSTRELSY IN KYRGYZ

DOI: 10.33404/anasay.508814

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article

Mayrambek OROZOBAYEV*

ÖZET

Sovyetler Birliği'nin son dönemlerinde Kırgız aşıklık geleneğinin temsilcileri olarak halkça tanınmış olan aşıkların sayısı oldukça azdı. Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Kırgızistan'ın bağımsızlığına kavuştuğu ilk yıllardan itibaren Kırgız aşıklık geleneğinin yeniden canlandığını, yeni bir ivme kazandığını görmek mümkündür. Bu çalışmada Kırgız aşıklık geleneğindeki bu yeni süreç ile ilgili bilgiler, bu sürecin gelişmesine vesile olan başlıca etmenler ele alınmıştır.

Anahtar kelimeleri: aşık, Kırgız aşıklık geleneği, akın, halk edebiyatı

¹ Makale Geliş Tarihi: 06. 01. 2019 Makale Kabul Tarihi: 19. 02. 2019

* Bu makale 24.09.2016 tarihinde Kafkas Üniversitesinde düzenlenmiş olan Türk Dünyası Aşıklık Sanatı ve Türk Kültürü Kurultayı'nda sözlü olarak sunulan bildirinin yeniden gözden geçirilerek genişletilmiş halidir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, m.orozobaev@gmail.com

ABSTRACT

In the last period of the Soviet Union, the number of people who were publicly known as the representatives of the tradition of Kyrgyz minstrelsy was very low. After the Soviet Union disintegrate and Kyrgyzstan became independent, from the early years the tradition of Minstrelsy has been perk oneself up. After that is possible to see the acceleration. In this notification, information about this process in the Kyrgyz tradition of Minstrelsy and factors leading to the development of this process.

Key words: Minstrel, Tradition Of The Kyrgyz Minstrelsy, Poet, Folk literature

1. Giriş

Kırgız kültür tarihinde aşıklık geleneğinin çok önemli bir yeri vardır. Kırgızlar için aşıklık geleneği Manasçılık geleneğinden sonraki en değerli kültürel miras olarak kabul edilmektedir². *Kırgız aşıklık geleneğinin ne zaman nasıl başladığı konusunda yazılı bir belge yoktur. Fakat bu geleneğin tarihi ile ilgili çok az da olsa bilgiler vardır. Sözlü folklorik miraslardan hareketle kimi akın³ ve ırçı'ların günümüzden yaklaşık bin sene önce de yaşadıkları tahmin edilebilir. Örneğin, "Manas" destanında Caysaň Irçı adı ile anılan ırçının IX. yüzyılda yaşadığı bilinmektedir (Kayıpov 2009: 107). Daha sonraki devirlerde (XIII-XVI. yüzyıllar arasında) Ket Buka, Toktogul, Asan Kaygı, Sançı Sınçı gibi efsane akınların yaşadıkları hakkında bilgiler mevcuttur.*

XVIII-XIX. yüzyıllar Kırgız âşıklık geleneğinin çok ileri bir seviyeye yükseldiği, adeta zirvesine ulaştığı bir dönemdir. Bu dönemde sadece aşıklık geleneğinde değil, destancılık, manasçılık, komuzçuluk geleneklerinde de çok büyük gelişme yaşanmıştır. Özellikle XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başlarında yaşamış Arstanbek Buylaşoğlu, Balık Kumaroğlu, Nurmoldo Narkuloğlu, Ötö Kökooğlu (Ceñicok), Eşmambet Bayseyitoğlu, Toktogul Satılганov ve onun öğrencileri olan Kalık Akıyev, Barpı Alıkulov, Osmonkul Bölöbalayev, Alımkul Üsönbayev vs. gibi *akın*ların kayda geçen eserleri aşıklık geleneğinin

² Kırgız aşıklık geleneğinin sınıflandırılmasıyla ilgili çeşitli görüşler vardır (Temur 2014:16-17).

³ *akın* kelimesinin Kırgızcadaki anlamı "şair"dir. Ancak bu kelimenin Kırgızcada bazen "âşık", "ozan", "eğitimi" anlamlarında da kullanıldığı görülmektedir (Yudahin 1985:I, 42). Ayrıca Kırgız edebiyatında *akın*'ın *tökmö akın* "âşık", *cazgiç akın* "şair-yazar", *nuskooçu akın* "ozan", *camakçı akın* "uyaklı cümleler söyleyen söz ustası", *comokçu (akın)* "detancı" gibi bir kaç sınıfa ayrıldığı da bilinmektedir (Abdulhamidova vd. 2004:33).

bu dönemlerde ne kadar yüksek bir seviyeye ulaştığının kanıtıdır. Bunlardan Toktogul Satılğanov ve onun çırakları olan Alımkul Üsönbayev, Barpı Alıkulov, Kalık Akıyev, Osmonkul Bölöbalayev ve Korgol Dosuyev, hem Sovyet öncesi hem de Sovyet döneminde yaşamış *akın*lardır. Sovyetler Birliğinin kuruluş yıllarında ve daha sonraki dönemlerinde de Kırgızistan'da komünist sisteminin ve ideolojisinin benimsenmesi ve kalıplaşması için bu *akın*lardan azami bir şekilde yararlanılmıştır. Ancak bunların içerisinde Korgol Dosuyev gibi bazı *akın*ların, kendisini Sovyet rejiminin bir ideoloji doğrultusunda kullanmasına tepki göstererek çalışması için davet edildiği devlet filarmonisine gitmedikleri hakkında söylentiler mevcuttur (Orozbakov 2017).

1960-70'li yıllara gelindiğinde Kırgız aşıklık geleneğinin rejimin çizdiği sınırlar çerçevesinde varlığını sürdürmeye çalışan ve artık gittikçe önemini yitirmeye başlayan millî değer haline geldiğini söyleyebiliriz. Aslında bu dönemlerde de aşıklık geleneğinin büyük ustalarının yolunu devam ettiren Ismayıl Boronçiyev, Toktosun Tınıbekov, Aşırılı Aytaliyev, Estebes Tursunaliyev, Tuuganbay Abdiyev gibi güçlü *akın*lar yetişmiştir. Ancak bu *akın*ların halk arasında daha fazla itibar kazanmasına, aşıklık geleneğinin popüleritesinin artmasına devlet tarafından pek uygun ortamlar sağlanmamıştır. Bunlar genellikle bayramlarda, çeşitli kültürel etkinliklerde halkın önüne çıkararak halkı selamlayıp komünist partisine ve Lenin'e övgü dolu şiirler söylemiş, bazen de birbirleriyle atışmışlardır. Bu atışmalarda ele alınan konular genellikle siyasetten uzak, içki, tembellik, cehalet, yozlaşma gibi toplumsal sorunlar olmuştur. (Orozbakov 2017)

Sovyetlerin son dönemlerinde (1985-91 yy.) Kırgız aşıklık geleneğinin artık kaybolmak üzere olduğunu görüyoruz. Çünkü bu dönemde isimleri halkça bilinen sadece dört aşık kalmıştır. Bunlar, Aşırılı Aytaliyev, Tuuganbay Abdiyev, Estebes Tursunaliyev ve Zamirbek Üsönbayev adlı *akın*lar idi. Ayrıca bu *akın*ların ilk üçünün yaş ortalaması da 55'in üzerindeydi. Ancak Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra Kırgızistan'ın bağımsızlığına kavuştuğu ilk yıllardan itibaren Kırgız aşıklık geleneğinin yeniden canlandığını, sadece sayısal olarak değil, bu geleneğin unutulmuş sırlarının yeniden araştırılarak öğrenildiğini, bu geleneği yaşatan ve geliştiren, çağın arzu ve taleplerini karşılayan yeni genç jenerasyonun yetiştiğini, Kırgız aşıklık geleneğinin yeni bir sürece girdiğini görmek mümkündür. Çalışmamızda Kırgız aşıklık geleneğindeki işte bu yeni süreç ile ilgili bilgiler, bu sürecin gelişmesine vesile olan etmenler ele alınmıştır.

2. Kırgız Aşıklık Geleneğinin Yeniden Doğuşu

Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla başlayan yeni süreçte Sovyetlerden ayrılan diğer bazı milletler gibi Kırgızlar da siyasi, ekonomik ve sosyal krizin çamuruna saplanmasına rağmen kendi kimliklerini sorgulama, kendi milli değerlerine daha fazla sahip çıkma çabası içerisine girmişlerdir. 1991'den itibaren devletin de desteğiyle halkın milli değerlerinin korunması ve geliştirilmesini amaçlayan grup, merkez, dernek, kuruluş, federasyon gibi çeşitli toplulukların sayısı artmaya başlamıştır. Örneğin, Milli Oyunlar Federasyonu, Kökbörü Federasyonu, Toguz Korgool Federasyonu, Ordo-Sahna Etnik Grubu vs. Bu tür topluluklar Kırgızistan'ın çeşitli bölgelerinde henüz unutulmamış milli değerlerin kayıda alınması ve yeniden canlandırılması için büyük gayretler sarf ederek çeşitli faaliyetler (festivaller, müsabakalar) düzenlemiştir. Söz gelimi, 1992'den itibaren her sene uluslararası düzeyde Manasçıların Yarışması, Komuzcuların Yarışması ve Kökbörü, Toguz Korgool, Ordo gibi milli oyunlarla ilgili yarışmalar yapılmıştır. Bunlara *Aytış* "Atışma" müsabakalarını da ekleyebiliriz. 1991'de Bişkek'te ilk defa ulusal düzeyde *Aytış* müsabakası düzenlenmiştir. Bu dönemde bu müsabakanın ön eleme turuna 60'tan fazla aşığın katılmış olması herkesi şaşırtmıştır. Çünkü o dönemde aşıklık geleneğini devam ettiren sadece 4-5 aşığın olduğu ileri sürülüyordu. Artık bundan sonra aşıklık geleneği unutulup gidecek diye çoğu kişi endişeleniyordu. Bu güzel başlangıç daha sonraki dönemlerde daha kapsamlı, daha geliştirilerek uluslararası düzeyde devam etmiştir.

Kırgızlardaki aşıklık geleneğinin ülkedeki çeşitli ekonomik, sosyal sıkıntılara, umutsuzluklara, maddiyatın öne çıktığı yeni çalkantılı döneme rağmen devam etmesinde yukarıda belirttiğimiz dört aşığın büyük katkısı vardır. Onlar adeta bir yoğurdun mayası gibi rol oynamışlardır. Onlar aşıklık yeteneği olan genç nesillerin yetişmesinde ve onların aşıklık sanatının sırlarını, değişmez kurallarını öğrenmelerinde ustalık görevlerini layığıyla yerine getirmişlerdir. Bunların yanı sıra bu geleneğe ellerinden geldiği kadar maddi ve manevi açıdan destek sağlayan, aşıklık geleneğinin gelişmesi için gönüllü olarak sorumluluk alan insanlar da olmuştur. Bunlardan birisi *Aytış Vakfı*'nin kurucusu Sadık Şer-Niyaz'dır. Sadık Şer-Niyaz, 2001'de Bişkek'te *Aytış Vakfı*'ni kurarken öncelikli amacının aşıkların maddî sıkıntılarına çare bulmak, onlara aşıklık yeteneklerini geliştirebilecek daha iyi koşullar sağlamak olduğunu belirtmiştir. Çünkü o yıllarda halkın maddi durumu iyi değildi ve bu geleneğe gönül veren yetenekli

gençler de genellikle köyden gelmiş yoksul ailelerin çocuklarıydı. Vakıf öncelikle böyle genç aşık adaylarına ve onların ustalarına maddi destek sağlamıştır. Aytış Vakfı günümüzde de bu tür faaliyetlerini sürdürmekte ve sadece aşıklık geleneğini desteklemekle kalmayıp Manasçılık geleneğinin ve Kırgız sinemasının gelişmesine de büyük katkılar sağlamaktadır.⁴

Kırgız aşıklık geleneğinin günümüzdeki durumu sevindiricidir. Özellikle atışma sanatının ulaştığı seviye mutluluk vericidir⁵. Günümüzde sadece Aytış Vakfı'nın listesinde yer alan ve söz konusu sanatı bir meslek olarak sürdüren aşıkların sayısı 40'tan fazladır. Elmirebek İmanaliyev, Ceñişbek Cumakadır, Aalı Tutkuçev, Azamat Bolgonbayev, Bayan Akmatov gibi aşıklar 1991'den sonra yetişen genç jenerasyonun içerisinde en meşhur olanlarıdır (Arvas 2011: 27-37). Yaş ortalamaları da 35'in altındadır. Ayrıca son zamanlarda kadın aşıkların sayısı da artmaktadır. Eskiden genellikle Kırgızistan'ın kuzey bölgelerinden yetişmiş aşıklar daha çok tanınırken günümüzde Kırgızistan'ın güney bölgelerindeki aşıklar da halkça tanınmaya başlamıştır. Atışma müsabakalarında konulan ödüller etkinliğin kapsamına göre değişmektedir. Ödüller, ana ödül, birincilik ödülü, ikincilik ödülü, üçüncülük ödülü ve diğer çeşitli teşvik edici ödüller şeklinde kategorilere ayrılmaktadır. Aşıkların müsabakalardaki seviyeleri genellikle 7 ya da 9 kişiden oluşan komisyonun puanlarıyla değerlendirilir. Bu tür müsabakalarda ana ödül genellikle bir araba ya da bir arabanın parası oluyor. Bazı atışmaların ana ödülü altın çerçevesi komuz da olabiliyor. Kapalı alanlarda gerçekleştirilen *Aytış* müsabakalarında seyircilerin yoğun ilgisinden dolayı (Giriş paralı olduğu halde) salonlar tıklım tıklım dolmaktadır.

Günümüzde gerçekleştirilen ihtişamlı düğünler *akın*lırsız geçmemektedir. Özellikle büyük ziyafetlerin, düğünlerin mevsimi olan sonbahar aylarında *akın*ları evlerinde bulmak çok zordur. Düğün sahiplerinin bazı meşhur *akın*ları düğünlerine getirebilmek için haftalar öncesinden sıraya girdikleri bilinmektedir.

Bütün bunlar Kırgızlarda *aytış* sanatının canlılığını gösteriyor. Bu durum Kazak halkındaki *aytış* sanatı için de geçerlidir. Bu sebeple olmalı ki, sanatın bu türü 2 Aralık 2015 tarihinde Kırgızistan ve Kazakistan Cumhuriyetleri adına UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miraslar Listesine girmiştir (<http://kabar.kg/rus/science-and-culture/full/99657>).

⁴ bk. [https://ru.wikipedia.org/wiki/Айтыш_\(фонд\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Айтыш_(фонд))

⁵ *Aytış* teriminin kökeniyle ilgili bkz. (Çeribaş 2010: 59)

3. Kırgız Aşıklık Geleneğinin Yeniden Doğuşuna Vesile Olan Etmenler

Burada Kırgızlardaki aşıklık geleneğinin yeniden canlanmasına vesile olan başlıca etmenler nelerdir sorusu üzerinde durmak gerekir. Ayıtış Vakfı'nın kurucusu olan Sadık Şer-Niyaz, 20.03.2013 tarihinde düzenlenen Uluslararası Kazak-Kırgız Aşıklarının Atışması etkinliğinin kapanış konuşmasında vakfi kurarken bazı tanınmış şahısların, hatta bazı bilim insanlarının da bu olaya sıcak bakmadıklarını belirtmiştir. Anlattığına göre onların genel yaklaşımı “Boşuna uğraşıyorsun, hangi devirde yaşıyoruz. Bundan sonra aşıklar çıkmaz. Sözlü geleneğin devri artık geçti. Yazılı edebiyat gelişir” şeklinde olmuştur. Ancak kendisi Toktoğul, Ceñicok gibi büyük ozanlar yetiştiren, Sayakbay Karalayev, Sagımbay Orozbekov gibi yaklaşık bir milyon mısradan oluşan “Manas” destanını ezbere bilen Manasçılar yetiştiren, Cengiz Aytmatov gibi dünya edebiyatına damgasını vuran büyük yazarlar yetiştiren Kırgızlardan günümüzde nasıl olur da aşıklar yetiştirilmez, günümüzde olmasa da genimizde vardır diye vakıf kurma işine devam etmiştir.⁶

Kanaatimizce Kırgızlardaki aşıklık geleneğinin yeniden doğmasına neden olan başlıca etmenler şunlardır:

1) Sovyetler Birliğinin yıkılması ve ardından gelişen süreç (milli şuurun uyanışı).

Bu süreç Sovyetler Birliği içerisinde yer alan diğer on dört cumhuriyet gibi bağımsız Kırgız Cumhuriyeti'nin kurulması, Kırgız milli değerlerinin korunması ve geliştirilmesi açısından çok önemli bir başlangıçtır. Bu başlangıç, aynı zamanda dünya düzenini yeniden şekillendiren bir olaydır. Bu olaydan sonra Kırgızistan sadece bağımsız bir cumhuriyet haline gelmemiş, aynı zamanda 70 yıldır kalıplaşan devlet sistemi çökmüş ve yeni bir sistem, yeni bir yaşam tarzı, yeni bir yaşam felsefesi, yeni ideoloji arayışı içine girmiş bir ülke haline gelmiştir. Bu durum toplumun sosyo-kültürel, psikolojik, ruhsal yapısını derinden etkilemiştir. Toplumdaki bu sosyal, siyasi ve ekonomik krizden, ruhsal çalkantıdan en çok etkilenen insanlar da sanatçılar olmuştur. Özellikle şair ruhlu insanlar toplumdaki tüm olumsuzluklara karşı hem kendi hem halkın sesini duyurabilmek için çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. Çünkü bu dönemde pek çok gazete ve dergiler yayın hayatını durdurmuş, kitap yayımlamak ise oldukça zor bir hâle gelmiştir. Toplumda hem milli duyguların kabardığı ve dolayısıyla

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=itvc8GJzfRI>

unutulmak üzere olan milli değerlerin yeniden canlandırılmasına olan isteğin arttığı, hem yaşam koşullarının ağırlaştığı, hem de ülkede yolsuzluğun, adaletsizliğin, yozlaşmanın gittikçe yokuşa doğru tırmandığı bu dönemde, asırlardır devam eden ancak son dönemlerde unutulmak üzere olan aşıklık geleneğinin yeniden canlanması için tam da uygun bir ortam oluşmuştur.

2) *Toplumun sözlü geleneğe verdikleri değerlerin hâlâ canlılığı.*

Cengiz Aytmatov, büyük Manasçı Sayakbay Karalayev ile ilgili anısında kısaca şöyle diyor: “Karalayev ile komşuyduk. Bir gün bana Çüy ilçesinin bir köyüne davet edildiğini ve oraya nasıl gideceğini düşündüğünü söyledi. O zaman benim Pabeda markasında arabam vardı. Ben götürüyüm dedim ve ikimiz öğlene doğru o köye gittik. Biz henüz köye varmadan saatler öncesinden Sayakbay Manasçı gelecek diye o civarlardaki köylerden hatta daha uzaktaki köylerden yüzlerce insan toplanmış. Kimileri atla, kimileri kolhozun traktörleriyle, kimileri de yaya olarak gelmişler. Bizi çok sevinçle sıcak karşıladılar. Karalayev’i herkesin görebileceği yüksek bir yere oturtular ve o da Manas destanını anlatmaya başladı. Hava çok güzeldi. Toplanan halkın kimi yerde, kimi de atın üzerinde, kimileri traktörün römorklarına çıkmış, bazı çocuklar da etrafta bulunan ağaçların kalın dallarında kuşlar gibi oturuyorlardı. Bir müddet sonra aniden hava değişerek bir kara bulut üzerimize geldi ve şiddetli yağmur başladı. Ben hemen oracıkta bulunan muhtarlık binasının içerisine sığındım ve arkamdan Karalayev’in de geleceğini, halkın ise dağılacağını düşünüyordum. Ancak fark ettim ki, peşimden kimse gelmedi. Pencereden baktım ve şaşakaldım. O kadar şiddetli yağmura rağmen oturanlardan kimse yerinden bile kıpırdamamış. Çocuklar da ağaçlardan inmemişler. Utancımdan hemen dışarıya çıktım ve Karalayev’in yanına gidip yağmura rağmen oturup Manası dinledim. Karalayev ise gür sesiyle deminkinden daha da destanın havasına bürünerek coşkuyla anlatıyordu. Yağmur ise daha da şiddetlenerek, bir yandan da gök gürültüsü ve yıldırım ışığıyla adeta Manasçıyı eşlik ediyordu. Bu manzara beni tamamen büyülemişti. Manas’ın Kırgızlar için ne anlam ifade ettiğini ben o zaman daha iyi anladım ve sözün büyüleyici gücüne o anda daha çok inandım.” (Aytmatov 2009: VIII, 136). Aytmatov’un anlattığı bu olay muhtemelen 1960’lı yıllarda olmuştur. Ancak bu durum bugün de pek değişmemiştir ve yalnız Manasçılar için değil aşıklar için de geçerlidir. Günümüzde özellikle kırsal bölgelerde *Aytış* olacak denildiğinde o bölgedeki hemen hemen herkes toplanır. 2016’nın Haziran ayında Batken bölgesinin Tööcayloo adlı yaylasında gerçekleştirilen *Aytış*

ile ilgili videodan bu olayı gözlemlerdim. *Aytış* açık alanda gerçekleşmiş ve *aytış* sırasında şiddetli yağmur vardı. Ancak bu yağmura rağmen aşıkların atışmaları devam ediyor, dinleyenlerden kimse yerinden kıpırdamıyordu. Bu durum Sadık Şer-Niyaz'ın dediği gibi “sözlü geleneğe olan bağlılığımız belki de genimize işlenmiş bir özelliktir”. Elbette, bu durum tek taraflı değildir. Aşıkları aşık yapan, onları cesaretlendiren, teşvik eden toplumdur. Ancak aşıklar da toplumun taleplerine cevap verebildikleri takdirde, toplumun duymak istediği sözleri estetik donanımıyla birlikte (sazı ve sesi) söyleyebildikleri zaman onlardan bu desteği alabiliyorlar.

3) *Her ne kadar aradan epey zaman geçse de yüzyıllar önce yaşamış büyük ozan ve aşıkların çizdiği yol, bulunduğu ilkelerin onların çıraklarının sayesinde bu günlere ulaşmış olması* (Karşısındaki han veya bey olsa bile adaletten taviz vermeme, acı da olsa geçeceği söyleme, halkın sesi olma).

Geçmiş dönemlerde aşıkların sorumluluğu daha fazladır. Onlar adeta günümüzdeki medya görevini yapmışlardır. Onlar toplumun sorunlarını, taleplerini, istek ve arzularını iktidar sahiplerine gerekli zamanda doğru üslupla ulaştırabilen nadir insanlardır. Bunun örneklerini 19-20. yüzyıllarda yaşamış Arstanbek, Toktogul, Ceñicok, Eşmanbet, Cöcö vd. gibi büyük *akın*ların günümüze kadar ulaşmış eserlerinden görmek mümkündür (Akmataliyev ed. 2012: V). Bu özellik Kırgız *akın*larında günümüzde de aynen devam etmektedir. Günümüz Kırgız *akın*ları ülkedeki ve dünyadaki gelişmeleri, durumu, gidişatı takip eder ve bununla ilgili kaygı, endişe veya eleştirilerini herhangi bir atışma sırasında ya da halka hitap ederken sanatsal bir üslupla dile getirirler. Bazı *akınlar* ülkedeki veya dünyadaki olumsuzluklar hakkında eleştiri yaparken bunlara neden olan bazı yetkili insanların isimlerini bile belirtmekten çekinmezler. Örneğin, büyük ozan Korgol Dosuyev'in doğumunun 130. yıldönümü vesilesiyle 25 Ekim 2013 tarihinde gerçekleştirilen *Aytış* müsabakasında genç *akın*lardan Azamat Bolgonbayev, Kırgız Cumhuriyeti hükümeti adına müsabakanın ana ödülünü vermek için gelen başbakan yardımcısı Kamila Taliyeva'ya hitap ederek hükümetin ülkedeki meseleleri çözmek yerine onu örtbas etmeye çalıştığını eleştirmiştir⁷. Kırgız aşıklarının doğrudan devletin idari kurumlarına ve bu kurumlarda görev yapan yetkili şahıslara yönelik bu tür eleştirileri günümüzde alışılmış ve sıkça rastlanan bir durumdur.

⁷ www.s-music.ru/v/коргол-досу-уулу

4) *Komşu ve kardeş Kazak boyunun aşıklarıyla olan tatlı rekabet duygusu.*

Kırgız-Kazak aşıklarının arasındaki rekabet yüzyıllardır devam etmektedir. Takip edebildiğimiz 19. yüzyıla ait Kırgız ve Kazak aşık edebiyatı ürünlerine bakıldığında, bu iki kardeş ve komşu boyun aşıklarının zaman zaman düğün ve yoğ törenleri gibi büyük ziyafetlerde bir araya geldikleri ve birbirleriyle çeşitli konularda atıştıkları anlaşılmaktadır. Buna örnek olarak 1850’li yıllarda Isık Göl bölgesinde bir yoğ töreninde gerçekleşmiş olan Kazakların meşhur *akını* Süyümbay ile Kırgız *akını* Arstanbek’in, Kırgız *akını* Çöcö ile Kazak *akını* Balta’nın atışmalarını göstermek mümkündür (Kebekova 1994: 59; Akmataliyev ed. 2012: V, 153). Bu gelenek günümüzde de devam etmektedir. Örneğin, 3 – 8 Eylül arası 2016 tarihinde Kırgızistan’ın Isık Göl bölgesinin Kırçın yaylasında *X. El Aralık Kırgız-Kazak Tökmö Akındarının Aytışı* “X. Uluslararası Kırgız-Kazak Aşıklarının Atışması” düzenlenmiştir. Bu tür müsabakalarda Kırgız aşıklarıyla Kazak aşıkları arasında tartışılan konular, genellikle Kırgız ve Kazak halkının kardeşliği, dostluğu, geçmişi, günümüzdeki ilişkileridir. Ancak söz konusu müsabakalarda bazen kimi aşıklar tarafından iki halkın arasındaki bazı olumsuzluklar, sorunlar, şahsi meseleler de dile getirilir. Buna örnek olarak, 16 Aralık 2011 tarihinde Kazakistan’ın Bağımsızlık Günü vesilesiyle Astana şehrinde düzenlenen *Aytıs* müsabakasında Kazak aşığı Renat Zayitov ile Kırgız aşığı Aalı Tutkuçev’in arasında geçen sert atışma gösterilebilir.⁸

Öte yandan bu tür uluslararası düzeydeki *aytış* müsabakalarında verilen ödüller de büyüktür. Bazen bu ödüller her iki halkın aşıklarını kırmamak ve teşvik etmek adına *koş bayge* “çifte ödül” şeklinde takdim edilir.

SONUÇ

Türk dünyası âşıklık geleneği, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Günümüzdeki genç aşıkların ağzından belki de bin sene önce yaşamış aşık atalarımızın sözlerini dinlemek mümkündür. Bu geleneğin Kırgızlarda çağın yakaladığı teknolojik devrimin sonucunda sosyo-kültürel hayatta meydana gelen değişimlere, toplumda maddi değerlerin daha çok ön plana çıktığı bir sisteme rağmen devam etmesi oldukça sevindiricidir. Ancak bu geleneğin geliştirilerek devam ettirilebilmesi için aşıklar geçmişte olduğu gibi günümüzde de hep toplumun arzu ve

⁸ www.youtube.com/watch?v=bAzZmMXj9Uo
https://www.azattyq.org/a/kazakhstan_astana_aitys_independence_rinat_zaitov_aaly_tytkychev/24415238.html

taleplerini karşılayabilecek seviyede olmaları gerekir. Günümüz Kırgız aşıklarının bu doğrultuda da büyük çaba sarf ettiklerini, internet ortamlarından yararlanmaya çalıştıklarını, halka daha yakın olabilmek, kendi seslerini daha iyi duyurabilmek adına facebook, youtube gibi çeşitli sosyal ağları kullandıklarını, aşıklık geleneğinin önemi, değeri, geçmişi ve geçmişteki büyük temsilcileriyle ilgili ilginç materyaller paylaştıklarını görmek mümkündür.

KAYNAKÇA

ABDULHAMİDOVA, B. vd. (2004), *Kırgız Adabiyatı Entsklopediyalık Okuu Kuralı*, Mamlekettik Til cana Entsklopediya orboru yay., Bişkek.

AKMATALİYEV, Abdıldacan (ed.) (2012), *Kırgız Adabiyatının Tarihi, V*, Kırgız Respublikasının Uluttuk İlimder Akademiyası yay, Bişkek.

ARTUN, Erman. (2009), “Türk Dünyası Aşıklık Geleneğinin Geleceğe Taşınması”, *XVII. Uluslararası Kıbatek Edebiyat Şöleni (Balkanlar Türk Edebiyatı Ve Kültürü)* 13 – 18 Ağustos Eylül, Kosova.

ARVAS, Abdulselam (2011), “Günümüz Kırgız Akınları Hakkında”, *Turkish Studies/ International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic*, Volume 6/4 Fall, 27-37.

AYTMATOV, Cengiz. (2009), “Al Okean Sinduu Manastın Milyon Sabın Cat Bilgen”, Çiñgız Aytmatov: Makalalar, Mayekter, C.: VIII, Bişkek, 137-137.

ÇERİBAŞ, Mehmet. (2010), Kırgız Halk Edebiyatında Yarışma Temelli Bir Tür: “Aytış”, *Acta Turcica*, (Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi), 59-74

KAYIPOV, Süleyman (2009), “Kırgızlar: Hanlıktan Cumhuriyete, Folklorlardan Edebiyata...”, *Folklor Üzerine Yazılar*, Bişkek, 77-117

KEBEKOVA, Batma (1994), *Arstanbek*, İlim yay. Bişkek.

OROZBAKOV, S. (2017), “Söz Önörünün Törösü Tökmölük”, Azattyk Radyosunun wep sitesi: [https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan_culture_orozbakov28300364](https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan_culture_orozbakov28300364.html)

.html, Erişim tarihi: 20.09.2017

OROZOBKOVA, Cıldız (2003), *Aytuuçuluk Öñördün Tarihiy Ösüp Öñügüü Colu*, Bişkek: Biyiktik Basması.

TAŞTEMİROV, Caki (ed.) (1972), *Kırgız Elinin Oozeki Çığarmaçılık Tarihinin Oçerki*, Frunze

TEMUR, Nezir. (2014), *Kırgız Türklerinde Sınçılık Geleneği ve Kırgız Sınçıları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014

www.youtube.com/watch?v=bAzZmMXj9Uo

www.s-music.ru/v/коргол-досу-уулу

www.kabar.kg/rus/science-and-culture/full/99657

[https://ru.wikipedia.org/wiki/Айтыш_\(фонд\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Айтыш_(фонд))



Ramazan KILIÇ

**YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE ANADİL - HEDEF DİL YAPILARININ BAŞARIYA
ETKİSİ**

Nurullah KIRKPINAR

**MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA BOLŞEVİZM PROPAGANDASI VE ANADOLU
BASINI 1919-1922**

Nesrin GÜLLÜDAĞ - Halit BAŞ

**1452 NUMARALI İZMİT ŞERİYE SİCİLİNDE YER ALAN UNVAN VE LAKAPLAR
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Rukiye ÖZDEMİR - Ahmet AYDIN

OSMANLI TARİH YAZICILIĞINDA MUHTASAR UMUMİ TARİHLER ÜZERİNE

Muhammet Ali HOROZ

**17. YÜZYIL BAŞLARINDA GALATA'YA GELEN TİCARİ ÜRÜNLER VE GALATA
CÜMRÜK BÖLGESİ**

Mayrambek OROZOBAYEV

KIRGIZLARDAKİ AŞIKLIK GELENEĞİNİN YENİDEN DOĞUŞU ÜZERİNE

Mine TAŞDEMİR

**SA'DU'LLÂHEL-HALVETİ'YE ATFEDİLEN ANONİM KASİDE-İ BÜRDE
ŞERHİNE GÖRE NEFSİN MAHİYETİ VE ÖZELLİKLERİ**

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

